

RHEOLIADAU CYNLLUNIAU STRATEGOL CYMRAEG MEWN ADDYSG (CYMRU) 2019

ASESIAD EFFAITH RHEOLEIDDIOL DRAFFT

1. Opsiynau

1.1 Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft hwn yn ystyried dau opsiwn:

- Opsiwn 1: Cadw at y drefn bresennol – byddai Awdurdodau Lleol yn parhau i baratoi Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg o dan y trefniadau presennol.
- Opsiwn 2: Cyflwyno Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Diwygio) (Cymru) 2019 fel y'u cyflwynir yn y Rheoliadau drafft a'r ddogfen ymgynghori gysylltiedig.

2. Costau a buddiannau

OPSIWN 1: Cadw at y drefn bresennol (h.y. busnes fel arfer)

2.1 Ar hyn o bryd, mae awdurdodau lleol yn paratoi cynlluniau o dan Adran 84 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013. Caiff cynlluniau eu paratoi mewn cylch tair blynedd o 1 Ebrill i 31 Mawrth (er enghraifft 1 Ebrill 2015 – 31 Mawrth 2018) ac mae'n rhaid i gynlluniau newydd drafft gael eu cyflwyno i Weinidogion Cymru er mwyn iddynt eu cymeradwyo yn ystod mis Rhagfyr y flwyddyn cyn y daw'r cynlluniau sydd ar waith i ben. O dan yr opsiwn hwn bydd y trefniadau statudol hyn yn parhau.

Costau

2.2 Dyma'r opsiwn 'Busnes fel Arfer' ac fel y cyfryw nid oes unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Mae'r adran ganlynol yn cyflwyno crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig â'r gofynion presennol. Amcangyfrifwyd costau'r system bresennol yn wreiddiol yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013¹.

Costau Gweinyddu Llywodraeth Cymru

2.3 Mae costau gweinyddu Llywodraeth Cymru yn gysylltiedig â gweinyddu'r prosesau sy'n ymwneud â pharatoi ac adolygu cynlluniau. Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol gyflwyno eu cynlluniau drafft i'w cymeradwyo ac mae'r cynlluniau yn cael eu monitro'n flynyddol ar ôl iddynt gael eu cymeradwyo. Mae hyn yn cynnwys neilltuo staff i oruchwylio'r broses o gyflwyno

¹<http://www.senedd.cynulliad.cymru/documents/s8034/CLA4-12-11p10%20Memorandwm%20Esboniadol.pdf>

cynlluniau ac ymgymryd â'r broses cymeradwyo a monitro.

2.4 Mae'r tasgau sy'n cael eu gwneud gan staff Llywodraeth Cymru yn cynnwys asesu pob cynllun drafft unigol, rhoi adborth ysgrifenedig ac ar lafar i awdurdodau lleol, cael diweddariadau ar gynnydd a diwygiadau ac ymateb iddynt, a chynghori Gweinidogion ar gynnwys cynlluniau ac ar y cynnydd a wnaed. Mae Llywodraeth Cymru wedi gweinyddu'r system ers 2013 felly mae ganddi ddealltwriaeth gadarn yn seiliedig ar dystiolaeth o'r lefelau staffio sydd eu hangen i ymdrin â'r system. Defnyddir tri swyddog MB1 cyfwerth ag amser llawn (CALI) ac un swyddog MB2 CALI i weithio ar y cynlluniau. Byddai'r lefelau staffio hyn yn parhau o dan yr opsiwn hwn. Mae'r costau staffio blynyddol cylchol presennol fel a ganlyn:

Gradd Staff	Nifer	Cost*	Cyfanswm y Gost (i'r £'000 agosaf)
MB2	1	£46,492	£46,000
MB3	3	£58,742	£176,000
			£222,000

**Mae'r gost yn seiliedig ar y costau cyflog gros blynyddol cyfartalog ar gyfer 2017-18.*

Yn ogystal â'r costau staff a amlinellir uchod ceir costau teithio o tua **£2000**, yr eir iddynt wrth gyfarfod ag awdurdodau lleol. Costau cylchol blynyddol yw'r rhain, sydd eisoes yn cael eu hariannu o Gostau Rhedeg Uniongyrchol Llywodraeth Cymru.

Cyfanswm = £224,000

Costau amcangyfrifedig Awdurdodau Lleol

2.5 Costau sy'n ymwneud â pharatoi cynlluniau a'u rhoi ar waith:

Mae awdurdodau lleol yn neilltuo amser swyddogion i baratoi a chyflwyno cynlluniau, ac ymateb i adborth gan Lywodraeth Cymru. Caiff amser swyddogion ei neilltuo hefyd er mwyn helpu i roi'r cynlluniau ar waith yn eu hardal lleol. Fel rheol, nid swydd llawn amser o fewn awdurdod lleol yw'r rôl hon. Yn seiliedig ar brofiad Llywodraeth Cymru o ymdrin â'r awdurdodau lleol ers i'r trefniadau hyn gael eu rhoi ar waith, rydym yn amcangyfrif eu bod yn gofyn am amser swyddog MB3 CALI ym mhob ardal awdurdod lleol am gyfnod o bedwar mis y flwyddyn yn fras.

Mae dyletswydd ar awdurdodau lleol i gyhoeddi eu cynlluniau. Maent yn tueddu i wneud hyn drwy eu cyhoeddi ar eu gwefannau eu hunain a gallant argraffu copïau ar gais os oes angen. Mae'r costau sy'n gysylltiedig â hyn yn fach iawn ac nid yw'r rhan fwyaf o'r awdurdodau lleol yn cyhoeddi copïau caled o'u cynlluniau fel rheol.

Amcangyfrifir y costau staffio cylchol y flwyddyn i awdurdodau lleol sy'n ymwneud â pharatoi cynlluniau a'u rhoi ar waith fel a ganlyn:

Gradd Staff	Nifer	Cost (i'r £000 agosaf)
MB3	0.33	£19,385 x 22 (nifer yr awdurdodau lleol)

CYFANSWM	£426,000
-----------------	-----------------

2.6 Cynnal arolygon i fesur y galw am addysg cyfrwng Cymraeg

Mae Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ac Asesu'r Galw am Addysg Cyfrwng Cymraeg (Cymru) 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol asesu'r galw ymhlith rhieni am ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg. Bwriedir i'r asesiadau roi cyfeiriad a gwell dealltwriaeth i awdurdodau lleol o'r angen am ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, ble mae ei hangen, ac erbyn pryd.

Amcangyfrifir bod y broses o weinyddu a dadansoddi arolygon yn costio £15,000 ar y mwyaf fesul arolwg. Mae'r canllawiau yn argymhell cynnal arolygon bob tair blynedd. Felly, amcangyfrifir y bydd y broses o gynnal arolygon o'r fath yn debygol o gostio £5,000 y flwyddyn ar y mwyaf ar gyfartaledd, fesul awdurdod lleol, fel cost gylchol. Oherwydd y ffordd y maent yn categoreiddio ysgolion, nid yw'r awdurdodau lleol yng Ngwynedd nac yn Ynys Môn yn cynnal arolygon ac felly mae'r gost ond yn berthnasol i 20 o awdurdodau lleol, nid 22.

Cyfanswm y Gost: £5000 y flwyddyn i 20 o awdurdodau lleol = cost gylchol o **£100,000** y flwyddyn.

Cyfanswm Costau Gweinyddu yr opsiwn i Gadw at y Drefn Bresennol

2.7 Mae cyfanswm y costau gweinyddu cylchol y flwyddyn fel a ganlyn:

Costau staff Llywodraeth Cymru	£222,000
Costau staff awdurdodau lleol	£426,000
Cynnal Arolygon	£100,000
CYFANSWM	£748,000

Costau rhoi'r cynlluniau ar waith

2.8 Unwaith y bydd y cynlluniau wedi'u cymeradwyo gan Weinidogion Cymru dylent gael eu rhoi ar waith gan awdurdodau lleol. Mae costau yn gysylltiedig â chynyddu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg. Gall y costau hyn gynnwys adeiladu ysgolion newydd neu redeg canolfannau trochi. Fodd bynnag, dylid ystyried hyn fel gwariant ar y system addysg yn hytrach na gwariant ar gyflwyno polisi iaith Gymraeg. Mae gwariant ar gynyddu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg, i raddau, yn disodli gwariant a fyddai wedi cael ei wario fel arall ar addysgu drwy gyfrwng y Saesneg.

2.9 Caiff cyllid ar gyfer addysg oedran statudol mewn ysgolion yng Nghymru, fel yn achos gwasanaethau eraill a ddarperir gan lywodraeth leol, ei ddarparu'n bennaf gan Lywodraeth Cymru drwy'r setliad refeniw llywodraeth leol (y Grant Cynnal Refeniw). Nid yw'r cyllid wedi'i glustnodi'n benodol, gan fod Llywodraeth Cymru o'r farn mai awdurdodau lleol sydd yn y sefyllfa orau i farnu anghenion ac amgylchiadau lleol ac ariannu ysgolion yn unol â hynny/ Mae'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg yn eu helpu i nodi anghenion a phenderfynu sut i gynllunio eu gwariant ar ysgolion. Ar ôl i'r

Grant Cynnal Refeniw gael ei ddsbarthu i awdurdodau lleol, yr awdurdodau unigol sy'n gyfrifol am bennu cyllidebau ar gyfer eu hysgolion drwy ddefnyddio fformiwla ariannu leol. Mae Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i 70% o'r cyllid ar gyfer cyllidebau ysgolion gael ei ddsbarthu ar sail nifer y disgyblion.

- 2.10 Mae gan Awdurdodau Lleol ddisgresiwn i ddsbarthu'r 30% sy'n weddill ar sail amrywiaeth o ffactorau er mwyn iddynt ystyried amgylchiadau ysgolion unigol. Yn unol â'r fframwaith rheoleiddio, wrth bennu eu fformiwla gyllido, gall awdurdodau lleol ystyried p'un a yw disgybl yn cael ei addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg a chyllido ysgolion yn unol â hynny, gan ystyried y costau sy'n gysylltiedig â darparu'r un gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg.
- 2.11 Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn darparu'r Grant Gwella Addysg ("EIG") i'r pedwar consortiwm addysg rhanbarthol. Diben y rhaglen gyllido hon yw helpu'r consortia rhanbarthol a'r awdurdodau cysylltiedig o fewn y consortia i wireddu'r dyheadau a chyflawni'r blaenoriaethau i ysgolion ac addysg a amlinellwyd yn strategaeth genedlaethol Llywodraeth Cymru, *Ffyniant i Bawb*, a'n cynllun gweithredu ar gyfer addysg, *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein cenedl*.
- 2.12 Mae *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein Cenedl* yn nodi sut y bydd y system ysgolion yn symud ymlaen dros y cyfnod 2017-21, pan fydd y cwricwlwm newydd yn cael ei roi ar waith gyda ffocws ar arweinyddiaeth, dysgu proffesiynol a rhagoriaeth a thegwch mewn system hunanwella. Mae'r cynllun gweithredu yn canolbwyntio ar godi safonau i bawb, gan gau'r bwloch cyrhaeddiad, a darparu system addysg sy'n ennyn balchder cenedlaethol a hyder y cyhoedd, sef ein dyheadau cyffredinol dros addysg yng Nghymru.
- 2.13 Dylai'r cyllid gyfrannu at helpu i gyflwyno Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg awdurdodau lleol o ran gweithio tuag at nodau ein Strategaeth Addysg cyfrwng Cymraeg.
- 2.14 Felly, ar awdurdodau lleol y mae'r ddyletswydd i sicrhau bod darpariaeth addysgol addas ar gael i bob plentyn a nhw yn unig sy'n penderfynu ar y swm o gyllid a neilltuir gan bob awdurdod ar gyfer cyllidebau ysgolion. Disgwylir i awdurdodau lleol drefnu eu hysgolion mor effeithlon â phosibl er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau er budd pob disgybl. **Felly dylid ystyried y broses o roi eu Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ar waith a'r costau sy'n gysylltiedig â hynny yng nghydestun ehangach cyllido system addysg yr awdurdod.**

Manteision ac anafanteision

- 2.15 Y manteision sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn i gadw at y drefn bresennol yw bod Gweinidogion Cymru ac awdurdodau lleol yn rhannu'r cyfrifoldeb am greu system gynllunio fwy effeithiol ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg sy'n adlewyrchu anghenion lleol. Mae'r gofyniad statudol ar awdurdodau lleol i

baratoi cynllun, a'r gofyniad bod yn rhaid i Weinidogion Cymru gymeradwyo a monitro'r cynllun hwnnw, yn sicrhau bod system cynllunio ac atebolrwydd lleol a chenedlaethol ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg. Mae'r ffaith bod cynlluniau yn statudol wedi gwella gwaith cynllunio addysg cyfrwng Cymraeg i'r graddau y maent yn galluogi awdurdodau lleol i gynllunio addysg cyfrwng Cymraeg o fewn fframwaith strwythuredig.

- 2.16 Prif anfantais yr opsiwn hwn i gadw at y drefn bresennol yw nad yw darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn newid yn ddigon cyflym i gyfrannu'n effeithiol tuag at darged y Llywodraeth o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Ategwyd hyn gan ymchwiliad gan Bwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg y Cynulliad yn 2015² ac adolygiad thematig o Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg gan Estyn yn 2016³. Daeth y ddau i gasgliadau tebyg, sef nad oedd y cynlluniau yn ddigon cyson â gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg ac y gallai'r bartneriaeth rhwng awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru wrth bennu targedau mewn Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg gael ei chryfhau.
- 2.17 Cynhaliwyd Adolygiad Brys o Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg gan Aled Roberts yn 2017 mewn ymateb i bryderon Gweinidogion o ran y cynlluniau drafft a gyflwynwyd gan awdurdodau lleol ar gyfer 2017-20⁴. Yna, cafodd Bwrdd Cynghori Gweinidogol ei gynnull i gynghori ar weithredu'r argymhellion yn yr Adolygiad Brys. Mae'r Rheoliadau drafft yr ymgynghorir arnynt (opsiwn 2, isod) yn deillio o'r argymhellion a wnaed gan y Grŵp Cynghori ac yn mynd i'r afael ag anfanteision yr opsiwn i gadw at y drefn bresennol.
- 2.18 Mae'r adolygiadau allanol y cyfeirir atynt yn 2.16 (uchod), yr Adolygiad Brys, a'r gwaith a wnaed gan y Bwrdd Cynghori Gweinidogol yn 2017, yn ogystal â phrofiadau Llywodraeth Cymru wrth gymeradwyo a monitro Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg oll yn cyfeirio at brif anfantais y system bresennol ac yn cryfhau'r ddadl dros newid, sef os na fydd y ffordd y mae'r rhan fwyaf o'r awdurdodau lleol yn cynllunio eu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn newid, ni fydd y nifer ychwanegol o blant sydd eu hangen mewn addysg cyfrwng Cymraeg i gyflawni'r targedau cenedlaethol a bennwyd gan *Cymraeg 2050* yn cael ei gwireddu.

OPSIWN 2: Cyflwyno Rheoliadau Cynlluniau Strategol mewn Addysg (Cymru) 2019

Costau

2.19 Mae Opsiwn 1 uchod yn nodi'r categorïau canlynol o gostau:

² <http://www.assembly.wales/laid%20documents/cr-ld10475/cr-ld10475-w.pdf>

³ <https://www.estyn.llyw.cymru/adroddiadau-thematig/cynlluniau-strategol-cymraeg-mewn-addysg-awdurdodau-lleol>

⁴ <https://gweddi.gov.wales/docs/dcells/publications/170804-rapid-review-of-wesp-cy.pdf>

- Costau Gweinyddu Llywodraeth Cymru
- Costau Awdurdodau Lleol (gweinyddu / arolygon)
- Costau rhoi'r cynlluniau ar waith

2.20 Ni chredwn y byddai dilyn opsiwn 2 a chyflwyno'r Rheoliadau hyn yn cael effaith ar y Costau Gweinyddu sy'n gysylltiedig â pharatoi a monitro cynlluniau. Bydd y newid o lunio cynlluniau tair blynedd i lunio cynllun 10 mlynedd yn lleihau nifer y cynlluniau y mae'n rhaid eu paratoi, ond yn ymarferol ni fydd hyn yn effeithio ar waith Llywodraeth Cymru o fonitro'r ffordd y rhoddir y cynlluniau ar waith nac ar y gwaith o gynghori awdurdodau a rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i Weinidogion am gynnydd oherwydd bydd yn rhaid i'r cynlluniau gael eu monitro'n barhaus drwy gydol eu hoes am 10 mlynedd. Hefyd, ni fydd y ffaith y bydd yn rhaid i awdurdodau baratoi adroddiad cynnydd blynyddol, a pharatoi cynlluniau diwygiedig o bosibl os nad yw'r cynnydd yn foddhaol, yn cael fawr ddim effaith ar lwyth gwaith awdurdodau lleol.

2.21 Mae'r Rheoliadau a gaiff eu cyflwyno os dewisir opsiwn 2 yn dileu'r dyletswyddau ar awdurdodau lleol i gynllunio eu darpariaeth o addysg cyfrwng Cymraeg yn seiliedig ar ganlyniadau o asesiad o angen gan rieni. O dan yr adran yn opsiwn 1 sy'n ymwneud â chostau, amcangyfrifwyd bod y ddyletswydd hon yn costio cyfanswm cost gylchol o £100,000 y flwyddyn (cyfanswm y gost ar gyfer 20 o awdurdodau lleol). O dan opsiwn 2, ni fyddai angen mynd i'r gost hon ac felly byddai'n cael ei harbed.

2.22 Mae'n bosibl y bydd costau cynyddol o ran y gwaith o baratoi cynlluniau o dan opsiwn 2 o gymharu â'r drefn bresennol. Byddai'r costau hyn yn rhai gweinyddol yn yr ystyr y bydd yn rhaid i awdurdodau o bosibl ymgysylltu â mwy o staff yn ystod y broses o bennu targedau, gan gynnwys cydweithwyr ym maes ystadegau, cyllid a threfniadaeth ysgolion. Fodd bynnag, ni fyddent yn mynd i'r gost hon bob blwyddyn. Cost untro fyddai, y byddent yn mynd iddi wrth baratoi'r cynllun 10 mlynedd.

2.23 Ym marn Gweinidogion Cymru, nid oes fawr ddim gwahaniaeth o ran costau gweinyddu rhwng opsiwn 1 ac opsiwn 2.

Costau rhoi'r Cynlluniau ar waith

2.24 Fel y nodwyd yn opsiwn 1 uchod, bydd yn rhaid i'r costau sy'n gysylltiedig â rhoi cynlluniau ar waith a ddatblygir o dan y Rheoliadau arfaethedig ddod o setliad referniw awdurdodau lleol fel y caiff ei ddarparu iddynt gan Lywodraeth Cymru. O dan yr opsiwn hwn, bydd y consortia rhanbarthol hefyd yn parhau i gael cyllid EIG gan Lywodraeth Cymru er mwyn helpu i wireddu'r dyheadau a chyflawni'r blaenoriaethau i ysgolion ac addysg a amlinellwyd yn strategaeth genedlaethol Llywodraeth Cymru, *Ffyniant i Bawb*, a'r cynllun gweithredu ar gyfer addysg, *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein cenedl*.

2.25 Disgwylir y bydd y Rheoliadau a gynigir o dan yr opsiwn 2 hwn yn arwain at newid sylweddol yn y gwaith o gynllunio ac, yn y pen draw, ddarparu

addysg cyfrwng Cymraeg . Bydd hyn yn ofynnol er mwyn cyflawni'r targed o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Bydd hyn yn golygu ad-drefnu darpariaeth addysg mewn sawl awdurdod lleol, gan arwain at sefyllfa lle mae mwy o ddysgwyr yn cael addysg cyfrwng Cymraeg.

2.26 Fodd bynnag, ni fydd y Rheoliadau eu hunain yn arwain at sefyllfa lle mae'n rhaid i awdurdodau addysgu mwy o blant gan na fydd y Rheoliadau yn effeithio ar dueddiadau poblogaeth na demograffig. Ond efallai y bydd angen ystyried mwy o leoedd ysgol er mwyn darparu nifer ddigonol o leoedd ysgol.

2.27 O ganlyniad uniongyrchol i gynyddu darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn unol â'r Cynlluniau, efallai y bydd angen athrawon cyfrwng Cymraeg ychwanegol mewn rhai ardaloedd. Mae hyn eisoes yn cael ei ystyried fel rhan o'r diwygiadau addysg ehangach oherwydd y targedau yn *Cymraeg 2050* i gynyddu'r gweithlu cyfrwng Cymraeg. Felly, ni chyfrifir am y costau dan sylw yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft hwn.

2.28 Mae Deddf Addysg 1996 yn diffinio swyddogaethau addysg awdurdod lleol. Mae'n nodi bod dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i ddarparu digon o leoedd ysgol ac, wrth wneud hynny, i ystyried yr egwyddor gyffredinol y dylai disgyblion gael eu haddysgu yn unol â dymuniadau rhieni, i'r graddau y mae hynny'n cydweddu â darparu addysg effeithlon ac osgoi gwariant cyhoeddus afresymol. Os caiff y Rheoliadau arfaethedig eu gwneud, yna byddai'n rhaid i awdurdodau gydymffurfio â'r dyletswyddau creiddiol hynny o hyd wrth gynllunio eu darpariaeth addysg.

Manteision ac anfanteision

2.29 Mae prif fantais cyflwyno'r Rheoliadau fel y cynigir yn yr opsiwn hwn yn ymwneud â pholisi yn yr ystyr ei bod yn ymateb i'r heriau a bennir gan strategaeth iaith Gymraeg 2017 Llywodraeth Cymru, *Cymraeg 2050*, a'i phrif darged o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae ehangu addysg cyfrwng Cymraeg yn hollbwysig i weithredu'r strategaeth yn llwyddiannus. Bydd angen 438,000 o siaradwyr Cymraeg ychwanegol er mwyn cyflawni'r targed o 1 filiwn erbyn 2050. Er mwyn cyflawni hyn, bydd yn rhaid i'r sector addysg gael ei drawsnewid mewn rhai ffyrdd penodol. Mae'r rhain y deilliannau newydd yma:

- Mwy o blant meithrin/3 oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o blant Dosbarth Derbyn/ 5 oed yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall
- Mwy o fyfyrwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o gyfleoedd i fyfyrwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol y tu allan i'r ystafell ddosbarth
- Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol (yn unol â'r dyletswyddau a bennir gan y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol)

- Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg.

2.30 Bydd manteision yn codi hefyd o newid y cynlluniau o gylch tair blynedd fel sy'n digwydd yn opsiwn 1, i gylch 10 mlynedd fel y'i cynigir yn yr opsiwn hwn. Mae'r penderfyniad i gyflwyno Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg fel cynlluniau tair blynedd yn deillio o anghenion ariannol yn hytrach nag anghenion cyflawni polisi strategol. Cyn y trefniadau presennol, roedd Bwrdd yr Iaith Gymraeg wedi bod yn defnyddio ei bwerau o dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 i'w gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol lunio a chytuno ar Gynllun Addysg Gymraeg. Roedd y Cynlluniau Addysg Gymraeg hyn yn cael eu paratoi'n ychwanegol at Gynlluniau Iaith Gymraeg awdurdodau lleol. Roedd y naill gynllun a'r llall yn dilyn cylch tair blynedd. Er bod y newid hwn yn golygu paratoi un cynllun ar gyfer cyfnod o 10 mlynedd ni chredwn y bydd yn arwain at unrhyw arbedion o ran costau ariannol. Bydd angen o hyd i awdurdodau lleol baratoi adroddiad monitro blynyddol a bydd yn rhaid iddynt baratoi adroddiad cynnydd ar y cam pum mlynedd. Felly, mae'r tasgau gweinyddol a'r llwyth gwaith sy'n gysylltiedig â pharatoi cynllun, ei roi ar waith a'i fonitro yn annhebygol o leihau.

2.31 Dylai'r cynlluniau a ddatblygir o dan y Rheoliadau drafft hyn arwain at sefyllfa lle mae mwy o ysgolion cyfrwng Cymraeg yn cael eu hagog, eu hadeiladu neu eu hestyn, yn ogystal â chynllunio'r gwaith o roi cynigion arloesol eraill ar waith er mwyn rhoi cyfle i fwy o blant ddod yn siaradwyr Cymraeg hyderus. Gall datblygiadau mawr o ran polisi a chyfalaf megis y rhain gymryd nifer o flynyddoedd i'w cyflawni. Felly, byddai'n fanteisiol symud tuag at gynlluniau 10 mlynedd:

- Byddai'r amserlen ar gyfer cynlluniau yn cyd-redeg â chynlluniau cyllid cyfalaf Llywodraeth Cymru.
- Caiff y Cyfrifiad, sef ein ffynhonnell fwyaf dibynadwy o hyd o ddata i asesu hyfywedd y Gymraeg a'r prif ddangosydd o gynnydd yn unol â thrywydd *Cymraeg 2050*, ei gynnal bob 10 mlynedd.
- Caiff ystyriaethau cynllunio eraill sy'n berthnasol i gynllunio darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg, megis Asesiadau o Ddigonolrwydd Gofal Plant sy'n ofynnol o dan Ddeddf Gofal Plant 2006, a chynlluniau datblygu unigol i blant a phobl ifanc sydd ag anghenion dysgu ychwanegol a gyflwynwyd gan Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018, eu hadolygu bob pum mlynedd.

Mae'n rhesymegol ac yn fuddiol felly bod y cynlluniau a ddatblygir o dan y Rheoliadau hyn yn ymestyn dros gyfnod hwy na'r cyfnod presennol o dair blynedd er mwyn iddynt fod yn fwy cyson â'r cylchoedd cynllunio uchod. Byddai'n annog proses fwy hirdymor, ystyrlon ac uchelgeisiol o gynllunio addysg cyfrwng Cymraeg. Hefyd, byddai'r Rheoliadau arfaethedig yn arwain at gynlluniau a fyddai'n dod i rym ar 1 Medi. Byddai cynlluniau sy'n gweithredu'n unol â'r flwyddyn ysgol academaidd hefyd yn fuddiol i'r broses cynllunio.

2.32 Mae risg y gallai opsiwn 2 arwain at anfantais drwy ddileu'r ddyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i asesu'r galw ymhlith rhieni am addysg cyfrwng Cymraeg – gallai'r opsiwn hwn greu bwloch yn y data a'r dystiolaeth o ffynhonnell leol. Fodd bynnag, er mai'r bwriad gwreiddiol oedd y byddai'r asesiadau yn rhoi cyfeiriad a gwell dealltwriaeth i awdurdodau lleol o'r angen am ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, ni fu digon o dystiolaeth eu bod wedi rhoi sylfaen dystiolaeth i awdurdodau lleol ar gyfer eu gwaith cynllunio. At hynny, gall yr asesiad fynd yn anghyfredol yn gyflym. Felly, credwn y bydd yr hyn a gynigir gan opsiwn 2, sy'n golygu y bydd awdurdodau lleol yn pennu eu targedau eu hunain gan roi sylw priodol i ganllawiau Llywodraeth Cymru, yn arwain at ffyrdd gwell o gynllunio a fydd yn gyson â nodau strategol hirdymor *Cymraeg 2050*.

Casgliad

2.33 Fel y nodwyd uchod, ym marn Llywodraeth Cymru, ni fyddai fawr ddim gwahaniaeth o ran costau gweinyddu o ganlyniad i opsiwn 2 o'i gymharu ag opsiwn 1, felly byddai modd cyfiawnhau'r manteision o ran polisi a fyddai'n deillio o ddewis opsiwn 2. Mae'n bosibl y byddai opsiwn 2 yn arwain at fwy o gostau gweithredu am y byddai'n rhaid creu mwy o leoedd ysgol i gynig dewis effeithiol i rieni. Fodd bynnag, byddai hyn yn dal i fod o fewn cyfyngiadau'r grant cynnal refeniw a roddir i awdurdodau a byddai'n ddarostyngedig i'r broses ddemocrataidd leol a'r ddyletswydd yn Neddf Addysg 1996 i sicrhau darpariaeth ond osgoi gwariant cyhoeddus afresymol. O ystyried bod angen y newid hwn er mwyn gwireddu dyheadau *Cymraeg 2050*, mae Gweinidogion Cymru yn cynnig y dylid dilyn opsiwn 2 ac maent o'r farn y gellir cyfiawnhau unrhyw gostau ychwanegol.

3. Ymgynghori

Cynhelir ymgynghoriad cyhoeddus ar y Rheoliadau drafft a'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft hwn rhwng 30 Mai a 2 Medi 2019.

4. Asesu'r Gystadleuaeth

Nid yw'r ddeddfwriaeth arfaethedig yn cael unrhyw effaith ar fusnesau, elusennau na'r sector gwirfoddol felly ni chynhaliwyd asesiad o'r gystadleuaeth.

5. Adolygiad ar ôl gweithredu

Bydd y broses newydd o ddatblygu Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg a amlinellir yn y ddeddfwriaeth arfaethedig yn cynnwys nifer o gamau monitro er mwyn i awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru gael dealltwriaeth gyson glir o'r cynnydd a wneir. Caiff cynllun 10 mlynedd ei baratoi a chaiff adroddiad cynnydd blynyddol ei baratoi. Bydd y broses hon yn gofyn am ddeialog cyson rhwng Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol dros oes y cynllun. Bydd hyn yn galluogi awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru i nodi unrhyw anawsterau o ran y ddeddfwriaeth yn gyflym, ac unrhyw addasiadau y bydd angen eu gwneud, yn ogystal â galluogi Llywodraeth Cymru i gadarnhau pa gymorth sydd ei angen ar awdurdodau lleol.

